

Чубарь О.Г., Машіко К.С.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ І ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Стаття присвячена дослідженню впливу децентралізації на забезпечення територіальних громад фінансовими ресурсами. Акцент робиться на необхідності формування спроможних територіальних громад, які повинні мати свої ресурси, бути здатними ними розпоряджатися, приймати необхідні рішення в сфері свого життєзабезпечення. У статті зроблено висновок про комплексний вплив децентралізації як широкомасштабного процесу, в тому числі фіскальної її складової, на забезпечення територіальних громад фінансовими ресурсами. Виділення окремих елементів бюджетних і небюджетних джерел фінансових ресурсів і розкриття змісту та особливостей впливу на них децентралізації дає підстави говорити про її прямий позитивний вплив на забезпечення територіальних громад усіма видами фінансових ресурсів. Виділені ризики і загрози реалізації децентралізаційної реформи не повинні стати перешкодою для неї, оскільки переваг вона буде забезпечувати набагато більше, що в кінцевому підсумку стане поштовхом і стимулом для економічного розвитку території.

Ключові слова: територіальна громада, децентралізація, фіскальна децентралізація, фінансово-бюджетне забезпечення місцевих органів самоврядування, фінансові ресурси громади.

Постановка проблеми. Децентралізація як широкомасштабний і комплексний процес, щодо якого немає однозначного визначення або розуміння, розглядається в контексті політичної, адміністративної, економічної, екологічної, фінансової (фіскальної) тощо її різновидів й узагальнено представляє собою перерозподіл або диспергування функцій, повноважень, людей або речей від центрального управління [17]. На практиці цей процес передбачає передачу значних повноважень та бюджетів від державних органів влади органам місцевого самоврядування, які, відповідно, набувають значно більше повноважень, і, будучи наближеними до людей з конкретними проблемами та запитамі, можуть їх реалізовувати найбільш успішно та якісно. В цьому контексті акцент ставиться на необхідності формування спроможних територіальних громад, які повинні мати свої фінансові ресурси, бути здатними ними розпоряджатися, ухвалювати необхідні рішення у площині свого життєзабезпечення. Не заглиблюючись у зміст різновекторних форм прояву децентралізації, зазначимо, що на фінансово-бюджетне забезпечення територіальних громад (іншими словами кажучи, на формування фінансово спроможних територіальних громад) має вплив децентралізація у широкому розумінні, а не лише

фінансова (фіскальна) її складова. Адже широкомасштабні та глибинні децентралізаційні перетворення повинні сприяти формуванню нового змісту та якості територіальних громад, що будуть розвиватись на зовсім інших засадах та усвідомлювати практично повну відповідальність за всі процеси та проблеми на своїй території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що практична реалізація децентралізаційних перетворень вступила в активну фазу наприкінці 2014р., завдяки до цього періоду вітчизняні практики і науковці розпочали дослідження і дискусії щодо різних аспектів децентралізації як комплексного, багатогранного та складного явища. Широкий спектр проблем децентралізаційних процесів та їх упровадження в практику функціонування публічної влади на місцях знаходять доволі значне висвітлення в наукових джерелах і публікаціях методично-прикладного характеру. Серед перших варто виділити навчальний посібник для посадовців регіональних і місцевих органів влади «Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування», який «...підготовлений з метою сприяння процесу децентралізації та розвитку місцевого самоврядування в Україні шляхом зміцнення інституційного потенціалу органів місцевого самоврядування та їхньої здатності виконувати нові повноваження, надані їм в процесі децентралізації» [8]. Досвіду функціонування і реформування публічної влади розвинутих західноєвропейських демократій у постсоціалістичних державах Центрально-Східної Європи в контексті процесів деконцентрації та децентралізації влади присвячена одна з останніх публікацій швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» [7]. На основі

© Чубарь Оксана Геннадіївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, тел.: +380506098692, e-mail: oksana.chbr@gmail.com

Машіко Катерина Сергіївна, к.е.н., старший науковий співробітник, Закарпатський регіональний центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України, м. Ужгород, тел.: +380509802741, e-mail: ekaterinna333@gmail.com

опрацьованого матеріалу його учасниками запропонована модель трансформації місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою України з наданням широких повноважень органам місцевого самоврядування економічно самодостатніх та фінансово забезпечених громад.

На офіційному сайті «Децентралізація влади» [6] представлено ряд методичних і практичних матеріалів, викладено досвід цілого ряду країн світу (Польща, Скандинавські країни, США, Грузія, Латвія) з реалізації реформ адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування.

Імпонують думки і позиція Білої С.О., викладені в публікації [1], щодо потенціалу впливу децентралізації на стимулювання економічного зростання та формування стимулів до саморозвитку територіальних громад в Україні.

Велика та постійна увага децентралізаційній проблематиці приділяється в публікаціях науковців Інституту регіональних досліджень НАН України. Зокрема, слід виділити Возняк Г.В. [4] і теоретико-методологічне обґрунтування нею переваг й ризиків бюджетної децентралізації. Про ризики децентралізації йдеться також в аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень при Президентіві України [9].

Різним аспектам децентралізаційних перетворень присвячені праці науковців Н.В. Булеци [2], Б. Данилишина [5], І. Ускова [15], К. Юрченко, Г. Гудзь [16] і багатьох інших.

Формулювання цілей статті. Проте, на думку авторів, потребує додаткового аналізу та осмислення вплив децентралізаційних процесів на формування спроможних територіальних громад не лише в частині фінансових ресурсів місцевих бюджетів, а в широкому контексті – з позицій вирішення комплексу економічних питань розвитку території (територіальної громади) та її мешканців, впливу на стимулювання економічного зростання територіальних громад.

Для досягнення сформульованої мети у статті розв'язуються наступні завдання:

– дослідити сутність децентралізації та обґрунтувати місце і значимість у ній процесів фіскальної децентралізації;

– через виділення видів бюджетних і небюджетних фінансових ресурсів територіальної громади визначити особливості впливу децентралізації на забезпечення ними територіальних громад;

– окреслити основні види ризиків, які виникають при проведенні фіскальної децентралізації.

Стаття написана в рамках роботи над науковою темою «Перспективи економічного розвитку територіальних громад Закарпаття в умовах децентралізації влади», що виконується Закарпатським регіональним центром соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України (м. Ужгород).

Опис основного матеріалу дослідження. В Україні вектор на проведення децентралізаційних процесів закріплений у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. У даному документі завданнями реформи визначені: забезпечення доступності та якості публічних послуг, досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою забезпечення доступності та належної якості публічних послуг, що надаються такими органами; створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень [13]. Кожне з цих завдань, а надто останнє, тісно пов'язане та містить у своїй основі принципи перерозподілу та оптимізації ресурсів і повноважень у системі «центр-громада». Фактично децентралізація виступає одним із заходів досягнення цілі вищого рівня – реформи адміністративно-територіального рівня і посилення місцевого самоврядування.

Реформа місцевого самоврядування та децентралізація базуються на трьох стовпах: передача повноважень від центру до найнижчого можливого рівня; відповідно до переданих повноважень передача фінансових ресурсів; забезпечення контролю з боку держави за діяльністю органів місцевого самоврядування. Ключовими змінами у процесі проведення децентралізаційних перетворень, серед інших, виділених експертами, повинні стати: здійснення фіскальної децентралізації, забезпечення фінансової стабільності місцевих бюджетів, здійснення реформи регіональної політики, запровадження ефективних механізмів підтримки регіонального розвитку [12]. Зрозуміло, що передача повноважень на низинний рівень не може бути не підкріплена відповідним ресурсним забезпеченням, фінансовим в першу чергу. Громади повинні мати власні бюджети, можливість об'єднувати зусилля і фінанси. Тільки тоді у них з'явиться більше ресурсів для вирішення нагальних питань і розв'язання проблем розвитку. Саме фінансово-бюджетній (фіскальній) децентралізації в цьому

процесі повинна бути відведена найголовніша роль.

Європейські монографічні джерела правового характеру розкривають зміст фіскальної децентралізації через такі три аспекти:

– децентралізація видатків: надання органам місцевого самоврядування фінансових ресурсів для виконання завдань і функцій щодо соціально-економічного розвитку регіону;

– децентралізація доходів – закріплення за місцевим самоврядуванням переліку власних доходів, достатніх для належного та якісного виконання встановлених для відповідного рівня місцевого самоврядування завдань і функцій, та право самостійно встановлювати їх розміри;

– процесуальна та організаційна самостійність – право самостійно, під відповідальність органів, посадових осіб місцевого самоврядування формувати, затверджувати, виконувати фінансові плани, кошториси, бюджети, забезпечувати звітність і контроль [18].

Про ці характеристики фіскальної децентралізації йде мова і в матеріалах швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» [7].

Фінансова (бюджетна) децентралізація, на думку Б. Данилишина, «... являє собою процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління, що дає змогу субнаціональним органам управління отримувати автономію щодо фінансування і забезпечення населення суспільними благами (товарами і послугами)» [5].

На практиці серед шляхів реалізації децентралізаційних процесів в Україні виділено забезпечення бюджетної автономії та фінансової самостійності місцевих бюджетів, яка, в свою чергу, охоплює:

– формування місцевих бюджетів незалежно від термінів прийняття державного бюджету;

– відміну індикативного планування Мінфіном показників місцевих бюджетів та доведення їх до місцевих бюджетів;

– самостійний вибір розпорядниками коштів місцевих бюджетів установи з обслуговування власних надходжень бюджетних установ;

– спрощення процедури надання місцевих гарантій та здійснення запозичень від міжнародних фінансових організацій шляхом запровадження принципу «мовчазної згоди» при погодженні таких операцій з Мінфіном;

– право здійснювати місцеві зовнішні запозичення усім містам обласного значення;

– заміну системи балансування доходів і видатків місцевих бюджетів системою вирівнювання податкоспроможності територій.

Децентралізація влади і фіскальна децентралізація повинні перетворюватись на важливе підґрунтя та передумову розбудови ефективної системи місцевих фінансів, ставати інструментом регулювання регіонального розвитку. Крім того, вона передбачає стимулювання та активне спонукання регіонів до фінансової незалежності, пошуку додаткових як власних, так і залучених ресурсів, задіяння внутрішнього потенціалу соціально-економічного розвитку, що, в свою чергу, дозволить балансувати потреби та можливості регіонів і територіальних громад.

Не заперечуючи виняткової важливості впливу децентралізації на бюджетну автономію та наявність стабільних доходів місцевих бюджетів, вважаємо, що децентралізаційні процеси – це ознака правової демократичної держави, рівень та глибина їх імплементації відображають рівень розвитку демократії в суспільстві та рівень розвитку самого суспільства (громади в тому числі).

Саме у зв'язку з цим у роботі [14] фінансова спроможність громади трактується авторами у широкому сенсі, обґрунтовується її залежність від цілого спектру фінансових ресурсів і надходжень, що формуються всередині громади і надходять ззовні. Продовжуючи розвиток цієї ідеї, доцільно розглянути та обґрунтувати вплив, який чинить децентралізація влади в широкому контексті на фінансово-бюджетне забезпечення територіальних громад. Виділення окремих видів фінансових ресурсів (як бюджетних, так і небюджетних) територіальній громаді та існування позитивного, на думку авторів, впливу децентралізаційних процесів на їхні обсяги, дозволило сформулювати такі взаємозалежності і взаємозв'язки (табл.1).

Загалом вплив децентралізаційних процесів на бюджетну складову фінансових ресурсів громади є переважно прямий, адже власне перерозподіл бюджетних ресурсів і виступає одним з інструментів децентралізації, так би мовити її проявом. Зокрема в Україні процес зміцнення податкової бази органів місцевого самоврядування передбачає:

– зміну механізму оподаткування нерухомості;

– запровадження акцизного податку (ставка 5%) з роздрібного продажу підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти), кошти від якого зараховуються до місцевих бюджетів за місцем розміщення об'єктів в яких провадиться оподатковувана діяльність;

– віднесення до категорії місцевих податків плати за землю, у частині податку на майно, та включення до складу останнього податку на нерухоме майно.

Характерні особливості позитивного впливу децентралізації на забезпечення територіальних громад фінансовими ресурсами*

Види фінансових ресурсів територіальної громади	Вплив децентралізації	Зміст та особливості впливу
Бюджетні ресурси		
Податкові надходження (місцеві податки і збори)	Позитивний, прямий	Через: регулювання ставок місцевих податків і зборів; можливість розширення бази оподаткування; встановлення фіксованих ставок єдиного податку (для фізичних осіб підприємців 1 і 2 груп платників податку); регулювання податкових пільг щодо земельного податку
Податкові надходження (загальнодержавні податки і збори)	Позитивний, прямий	Через перерозподіл частини загальнодержавних податків і зборів до бюджетів територіальних громад
Неподаткові надходження	Позитивний, опосередкований	Через стимулювання органів місцевого самоврядування до пошуку власних джерел доходів бюджету, їх диверсифікації
Трансферти	Позитивний, прямий	Через нові види трансфертів, більш «справедливу», прозору та стимулюючу систему фінансового вирівнювання міжбюджетних трансфертів
Кошти Державного фонду регіонального розвитку	Позитивний, опосередкований	Через фінансування проектів і програм регіонального розвитку територіальних громад
Небюджетні ресурси		
Кредитні кошти	Позитивний, опосередкований	Шляхом усвідомлення громадою необхідності та доцільності залучення кредитних коштів як важливого альтернативного джерела фінансових ресурсів
Кошти грантів	Позитивний, опосередкований	Шляхом усвідомлення громадою необхідності та доцільності залучення грантових коштів як важливого альтернативного джерела фінансових ресурсів
Кошти приватних інвесторів (інвестиції): іноземні інвестиції тимчасово вільні кошти підприємств кошти жителів громади	Позитивний, опосередкований	Через усвідомлення органами місцевого самоврядування та громадою необхідності формування привабливого інвестиційного середовища для залучення приватних інвестицій

* Розроблено та складено авторами на основі узагальнень та експертних оцінок

Фіскальна децентралізація в Україні торкнулася і загальнодержавних податків, частина з яких має перерозподілятися до місцевих бюджетів, в деяких випадках лише об'єднаних територіальних громад.

У сфері трансфертної політики запроваджені нові види трансфертів, а саме базова дотація, реверсна дотація з місцевих бюджетів до державного, стабілізаційна дотація, освітня субвенція, субвенція на підготовку робітничих кадрів, медична субвенція, субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм. Механізм горизонтального вирівнювання базується на базовій і реверсній дотаціях, які обчислюються залежно від податку на доходи фізичних осіб (для бюджетів міст обласного значення, районів, об'єднаних територіальних громад), кількості населенні та індексу податкоспроможності відповідного бюджету (який відображає податкоспроможність бюджету порівняно середнім показником бюджетів аналогічного рівня). Поряд з цим необхідно зазначити, що трансфертна складова залишається досить

вагомим елементом бюджетної системи, яка хоч і збільшуватиме фінансові ресурси громади загалом, її фінансову спроможність, проте, ймовірно, не надто сприятиме підвищенню рівня самостійності громади та органів її самоврядування [3, 10].

Загалом фінансові аспекти децентралізації в Україні чітко спрямовані на стимулювання громад до об'єднання. Адже формування спроможних територіальних громад відбувається через механізм переходу бюджетів об'єднаних громад на прямі міжбюджетні відносини з державними бюджетом, наділення таких громад повноваженнями, рівнозначними повноваженням міст обласного значення, позбавлення права на виконання делегованих державою повноважень органів місцевого самоврядування в селах, селищах, містах районного значення, що не об'єдналися.

Держаний фонд регіонального розвитку (ДФРР) передбачає фінансування проектів регіонального розвитку на конкурсній основі та відповідно до регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації. Кошти ДФРР

спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку (у тому числі проектів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів [11]. Програми і проекти, що реалізуються за рахунок коштів ДФРР, підлягають співфінансуванню з місцевих бюджетів на рівні 10 відсотків. Вказана умова є мотиватором для пошуку цих ресурсів громадою та більш ефективного їх використання. Важливо наголосити, що розробляючи та представляючи на розгляд у ДФРР програми і проекти, громади повинні усвідомлювати важливість спрямування більшості з них не просто на точкове відновлення чи розвиток інфраструктури, а на реалізацію Державної стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегій областей, на створення додаткової економічної вартості та економічний розвиток регіону.

В переважній більшості наукових публікацій стосовно формування доходів громад на місцях основна увага приділяється бюджетним ресурсам. Однак ми вважаємо за доцільне наголосити на важливості небюджетних джерел фінансових ресурсів, які повинні відігравати значну роль у забезпеченні фінансової спроможності територіальних громад, яку, на нашу думку, доцільно розглядати як комплексний показник, що складається з її бюджетної спроможності, фінансової спроможності домогосподарств і фінансової спроможності суб'єктів господарювання, які разом формують фінансову спроможність територіальної громади у широкому розумінні [14, с.84]. Саме в такому форматі авторами розглядається вплив децентралізації на посилення позицій територіальних громад, підвищення їх фінансової спроможності.

З урахуванням зазначеного можна констатувати, що на всі небюджетні джерела фінансових ресурсів децентралізація як повномасштабний процес здійснює опосередкований позитивний вплив, що проявляється в такому. В умовах зазначеного процесу всі три групи економічних суб'єктів територіальної громади (органи влади, бізнес та домашні господарства) набувають більше прав, функцій, а разом із цим і відповідальності у сфері соціально-економічного розвитку громади, переходячи на вищий рівень місцевого самоврядування і потребуючи одночасно значної фінансової автономії. Усвідомлення цього повинно підвищувати активність, ініціативність, відповідальність, професіоналізм усіх її членів, в

тому числі в площині пошуку та залучення різних видів фінансових ресурсів для соціально-економічного розвитку. Враховуючи сказане, всі види небюджетних фінансових ресурсів (кредитні кошти, кошти грантів, кошти приватних інвесторів (інвестиції): іноземні інвестиції, тимчасово вільні кошти підприємств, кошти жителів громади) слід розглядати як важливі джерела фінансової автономії спроможної територіальної громади. Громада та всі її члени не можуть бути пасивними прохачами грошових коштів з Державного бюджету чи інших централізованих джерел. Вони, і в першу чергу органи місцевого самоврядування, повинні опанувати достатнім рівнем компетенцій та спроможності управляти територією об'єднаної громади, освоювати нові повноваження та фінансові ресурси, підвищувати кадрову спроможність. Від свідомої, активної позиції всіх членів громади, а не лише органів місцевого самоврядування, хоча від них в першу чергу, залежить, зокрема, успіх реалізації інвестиційних проектів і програм.

Кошти приватних інвесторів можуть ставати вагомими джерелами надходжень об'єднаних територіальних громад. Раніше в громад таких широких повноважень не було, оскільки більшість питань інвестиційної проблематики розглядалися і вирішувалися на рівні районів чи навіть області. Сприятиме залученню інвестицій передача в юрисдикцію об'єднаних громад земель за межами поселень. Одночасно інвестиційні ресурси можуть залучатись лише під конкретні проекти, і тут важливою є кадрова, професійна спроможність членів громади, які повинні оволодівати навичками розробки проектів та отримання грантів, оскільки за умов подальшого розширення децентралізаційних процесів зростатиме значимість децентралізованих (небюджетних) джерел фінансових ресурсів.

Кошти мешканців громади, в тому числі отримані за кордоном (доходи заробітчан), також можуть ставати джерелом розвитку. Слід визнати, що в першу чергу такі кошти домашні господарства використовують для власних потреб (навчання дітей, ремонті роботи, придбання нерухомості, благоустрій власних земельних ділянок тощо). Однак важливим є усвідомлення доцільності і можливості спрямування цих ресурсів у структурні довгострокові проекти, що матимуть мультиплікативний ефект для всієї громади (створення підприємств, фермерських господарств, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, розбудова інфраструктури та благоустрій місць загального користування). Проте для цього важливим є розуміння громадянами та громадою в цілому

необхідності формування відповідного ринкового, інвестиційного середовища, розбудови інфраструктури тощо, а також зміни менталітету та світоглядних позицій.

Обґрунтовуючи позитивний вплив децентралізації на фінансово-бюджетне забезпечення територіальних громад, слід зазначити, що в цьому процесі не виключені й негативні наслідки та ризики, про які, зокрема, ведуть мову науковці Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України [9]. Ними виділено такі ризики для бюджетної системи країни: загроза зриву фінансування повноважень органів місцевого самоврядування, небезпека поглиблення диспропорцій економічного та соціального розвитку територій у разі скорочення субвенцій у межах політики регіонального розвитку. Також децентралізація бюджетного процесу (зокрема, через вилучення в обласних державних адміністрацій повноважень щодо розробки бюджетів областей, а також впровадження системи «бюджетного федералізму») у вітчизняних умовах може призвести до розбалансування всієї системи бюджетоутворення в Україні, оскільки залишається високоімовірним закладання в місцеві бюджети заздалегідь нереальних витрат [9].

Не можна не погодитись з думкою експертів з економічних питань щодо головних ризиків, які виникають при проведенні бюджетної децентралізації: намагання центральної влади зберегти контроль за розподілом коштів; недостатність коштів на місцевому рівні і нездатність їх залучити; непроведення або уповільнення процесу об'єднання громад; неспроможність місцевих органів самостійно та відповідально використовувати кошти; поглиблення диспропорцій економічного та соціального розвитку територій [16].

Про ризики бюджетної децентралізації зазначає також Г. Возняк, виділяючи серед них такі: домінування локальних інтересів над регіональними чи навіть національними,

наслідком чого може ставати посилення диференціації регіонального розвитку; мінімізація ефективності контролю центральної влади за бюджетним процесом на місцевому рівні; сприяння росту корупції, якщо політична конкуренція на місцевому рівні обмежена; зростання витрат на надання суспільних послуг для невеликих територій у випадку поширення «ефекту масштабу»; сприяння виникненню зовнішніх ефектів: «переливу і переповнення»; при реалізації місцевих соціальних трансфертів можливе виникнення ефекту «гонки на виживання» [4, с.255].

Слід погодитись, що ці загрози та ризики є реальними, на них не можна не зважати і потрібно враховувати в процесі проведення реформи децентралізації влади та фіскальної децентралізації, подальшого вдосконалення законодавчої бази, міжбюджетних відносин, розбудови інституціонального середовища активних і небайдужих членів суспільства – жителів територіальної громади.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про комплексний вплив децентралізації як широкомасштабного процесу, а в тому числі і фіскальної її складової, на забезпечення територіальних громад фінансовими ресурсами. Виділення окремих елементів бюджетних та небюджетних джерел фінансових ресурсів і висвітлення змісту та особливостей впливу на них децентралізації дає підстави говорити про її прямиий позитивний вплив на забезпечення територіальних громад усіма видами фінансових ресурсів (а не лише бюджетної їх складової). Виділені ризики та загрози реалізації децентралізаційної реформи не повинні стати перешкодою для неї, оскільки переваг вона забезпечуватиме набагато більше.

В подальшому увагу слід зосереджувати на заходах з нівелювання ризиків децентралізації, зростання її значимості в ресурсному забезпеченні, посилення регулятивного і стимулюючого впливу на соціальний та економічний розвиток громад і регіонів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла С.О. Вплив децентралізації на стимулювання економічного зростання територіальних громад в Україні / С.О. Біла // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право – 2015. – Вип. 27. – С. 60-68
2. Булеца Н.В. Фіскальна децентралізація та соціально-економічний розвиток регіонів [Електронний ресурс] / Н.В. Булеца // Ефективна економіка. – 2015. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4657>
3. Бюджетний кодекс України : Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Возняк Г.В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти / Г.В. Возняк // Проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С.253-257.
5. Данилишин Б. Децентралізація управління в Україні: з чого почати? [Електронний ресурс] / Б.Данилишин // Контракты. 2014. – Режим доступу: <http://kontrakty.ua/article/82116>
6. Децентралізація влади [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/>

7. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.
8. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування: навч. посібн. для посадовців місцевих та регіональних органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. – К.: ПРООН / МВПСР, 2007. – 269с.
9. Макаров Г.В. Очікувані ризики в процесі децентралізації влади в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Г.В. Макаров ; Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/>
10. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
11. Про Державний фонд регіонального розвитку [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державного фонду регіонального розвитку ; Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: <http://dfr.minregion.gov.ua/pro-konkurs>
12. Реформи під мікроскопом: 2015 рік [Електронний ресурс] / За ред. Миського В.В., Галушки О.М. – 2015. — 88 с. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/1453>
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» № 333-р 01.04.2014 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
14. Сембер С. В. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової спроможності та фінансових ресурсів територіальної громади / С. В. Сембер, О. Г. Чубарь, К. С. Машіко // Регіональна економіка. – 2015. – №3(77). – С. 81-90.
15. Усков И. В. Децентрализация как основа становления финансово самостоятельных местных органов власти / И. В. Усков // Бизнес Информ. - 2012. - № 3. - С. 107-111.
16. Юрченко К. Які ризики децентралізації? [Електронний ресурс] / К. Юрченко, Г. Гудзь // Ліга. Блоги. – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/kyurchenko/article/17090.aspx> 10/02/15.
17. TheFreeDictionary.com [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.thefreedictionary.com/decentralization>
18. Ruśkowski E. Finanse lokalne po akcesji, 2 wyd / E. Ruśkowski , J. Salachna. – Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp., 2007. – S. 29.

REFERENCES

1. Bila S.O. (2015). Vplyv decentralizaciji na stymuljuvannja ekonomichnogho zrostantnja terytorialnykh ghromad v Ukraini [The decentralization's impact on stimulation the economic growth in local communities in Ukraine]. Naukovyj chasopys Nacionaljnogho pedagoghichnogho universytetu imeni M. P. Draghomanova. Serija 18: Ekonomika i pravo – Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 18: Economics and Law, 27, 60-68. [in Ukrainian].
2. Buleca N.V. (2015) Fiskaljna decentralizacija ta socialjno-ekonomichnyj rozvytok rehioniv [Fiscal decentralization and socio-economic development of regions]. Efektyvna ekonomika – Efficient Economy, 12. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4657> [in Ukrainian].
3. Supreme Council of Ukraine (2010). Bjudzhetnyj kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine] : Low of Ukraine, adopted on 2010, July 08, 2456-VI. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian].
4. Vozniak, H. V. (2015). Pervaghy ta ryzyky bjudzhetnoji decentralizaciji: teoretyko-metodologhichni aspekty [The benefits and risks of budget decentralization: theoretical and methodological aspects]. Problemy ekonomiky – Problems of the Economy, 2, 253-257. [in Ukrainian].
5. Danylyshyn B. (2014) Decentralizacija upravlinnja v Ukraini: z chogho pochaty? [Decentralisation of of governance in Ukraine: how to start?]. Kontrakty – Contracts. Retrieved from <http://kontrakty.ua/article/82116> [in Ukrainian].
6. Decentralizacija vldy [Decentralization of power]. Retrieved from <http://decentralization.gov.ua/> [in Ukrainian].
7. Boryslavs'k O., Zaverukha I., Zakharchenko E., & et al. (2012). Detsentralizatsiya publichnoyi vldy: dosvid yevropeys'kykh krayin ta perspektyvy Ukrainy [Decentralization of public authority: European experience and prospects of Ukraine]; Swiss-Ukrainian project “Decentralization Support in Ukraine” – DESPRO. – K. : TOV «Sofiya». [in Ukrainian].
8. Detsentralizatsiia ta efektyvne mistseve samovriaduvannia : navch. posib. dlia posadovtsiv mistsevykh ta rehionalnykh orhaniv vldy ta fakhivtsiv z rozvytku mistsevoho samovriaduvannia [Decentralization and effective local government: tuorial for officials of local and regional authorities and experts on local government development] . – K. : UNDP / MPVSR, 2007 [in Ukrainian].
9. Makarov G.V. Ochikuvani ryzyky v procesi decentralizaciji vldy v Ukraini. Analitychna zapyska [Expected risks in the process of decentralization of power in Ukraine. Policy Brief]. National Institute for Strategic Studies. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/> [in Ukrainian].
10. Supreme Council of Ukraine (2010). Podatkovyj kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] : Low of Ukraine, adopted on 2010, December 02, 2755-VI. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
11. Pro Derzhavnyj fond rehionaljnogho rozvytku [About the State Fund for Regional Development t]. Official site the State Fund for Regional Development . Retrieved from <http://dfr.minregion.gov.ua/pro-konkurs> [in Ukrainian] .

12. Misjkyj V.V. & Ghalushka O.M (Eds). (2015). Reformy pid mikroskopom: 2015 rik [Reforms under the microscope: 2015]. Retrieved from <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/1453> [in Ukrainian].
13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015). Pro zatverdzhennia Metodyky formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad [About Approving the Methodology of forming capable territorial communities] : Resolution on 2015, April 08, 214. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].
14. Sember S. V., Chubarj O. Gh. & Mashiko K. S. (2015). Teoretychni pidkhody do vyznachennja sutnosti finansovoji spromozhnosti ta finansovykh resursiv terytorial'noji ghromady [Theoretical approaches to defining the essence of community's financial capability and resources]. *Rehional'na ekonomika - Regional Economy*, 3(77), 81-90. [in Ukrainian].
15. Uskov Y. V. (2012). Decentralyzacyja kak osnova stanovlenija fynansovo samostojatel'nykh mestnykh orghanov vlasti [Decentralization as basis of becoming financially independent local government]. *Biznes Inform - Business Infomy*, 3, 107-111. [in Ukrainian].
16. Yurchenko K., Hudz H. (2015) Yaki ryzyky detsentralizatsii? [What are the risks of decentralization?]. *Liha.Blohy. – League.Blogs*. Retrieved from [://blog.liga.net/user/kyurchenko/article/17090.aspx](http://blog.liga.net/user/kyurchenko/article/17090.aspx) 10/02/15. [in Ukrainian].
17. TheFreeDictionary.com. Retrieved from <http://www.thefreedictionary.com/decentralization>.
18. Ruškowski E., Salachna J. (2007) *Finanse lokalne po akcesji*, 2 wyd. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp.

Одержано 15.03.2016 р.